

Univerzita Karlova
Filozofická fakulta
Ústav obecné lingvistiky

Bakalářská práce

Proces změny jména v České republice
The Name Change Process in the Czech Republic

Anna Stuchlá

Čestné prohlášení:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 14. 8. 2017

.....
Anna Stuchlá

Poděkování:

Ráda bych poděkovala vedoucí práce, kterou byla Mgr. Tamah Sherman, Ph.D., za cenné rady a mnoho trpělivosti. Velké díky také patří všem respondentům za jejich ochotu podělit se se mnou o své osobní příběhy a rodině a přátelům za oporu, kterou mi poskytovali.

Klíčová slova:

změna jména a příjmení, teorie jazykového managementu, jednoduchý jazykový management, organizovaný jazykový management, legislativa

Key words:

name and surname change, Language Management Theory, simple language management, organized language management, legislation

Abstrakt:

Vlastní jména osob (dále jen jména) jsou jednou z mála oblastí jazyka, které jsou v ČR regulovány právními normami. Změna jména pak představuje mnohdy komplikovaný proces, který je řešen na různých rovinách sociálních interakcí.

Teorie jazykového managementu je založena na rozlišování mezi jazykovými a metajazykovými aktivitami; právě tyto metajazykové aktivity jsou pak hlavním předmětem jejího zkoumání a bývají označovány jako jazykový management (Nekvapil, 2009: str. 1, 2). Tato teorie navíc bere v potaz procesy odehrávající se na mikroúrovni každodenních interakcí, na makroúrovni jazykově plánujících institucí i to, jak se tyto roviny vzájemně ovlivňují, a zohledňuje přitom nejen jazykovou, ale i komunikační a sociokulturní dimenzi. Z tohoto důvodu se jeví jako vhodný nástroj pro popis procesu změny jména, který je hlavním cílem této práce. Ta vychází především z analýzy současné legislativy a rozhovorů se sedmi mluvčími, kteří proces změny jména absolvovali. Na základě konfrontace těchto dvou hledisek se zdá, že některé normy nevycházejí z běžné komunikace a mohou způsobovat problémy v každodenních interakcích. Vzhledem k tomu, že tyto problémy mnohdy spadají spíše do dimenze komunikačního nebo sociokulturního managementu, se zdá vhodné přizvat k diskuzi o případných změnách legislativy kromě lingvistů i odborníky z těchto oblastí.

Abstract:

Personal names are one of the few areas of language regulated by law in the Czech Republic. Name change then represents an often complicated process that is dealt with on various levels of social interactions.

Language Management Theory is based on differentiation between language and metalanguage activities. These metalanguage activities are the subject of study, and are often called language management (Nekvapil, 2009: p. 1, 2). In language management research, theory also considers processes happening on micro-level of daily interactions, on macro-level of language-planning institutions, the way these levels interact with each other and even the linguistic, communicative and sociocultural dimensions of metalanguage activities. This is why it was chosen as a research method to describe the name change process, which is the major aim of this thesis. My research is based on an analysis of current laws and interviews with seven respondents who changed their names. The comparison of these two levels showed that the current norms are not based on common communication and may cause problems in everyday interactions. These problems are more related to communicative and sociocultural management, and therefore discussion with experts from these fields seems to be appropriate.

Obsah

1	Úvod.....	8
2	Teorie jazykového managementu a změna jména	9
2.1	Jednoduchý a organizovaný jazykový management	9
2.2	Proces jazykového managementu.....	9
2.3	Předinterakční a postinterakční jazykový management	9
2.4	Cyklus jazykového managementu	10
2.5	Tři dimenze jazykového managementu	10
2.6	Jazykové ideologie	10
2.7	Jazykové právo jako jazykový management	11
3	Organizovaný jazykový management změny jména	12
3.1	Matriční zákon.....	12
3.1.1	Normy pro zápis jmen.....	12
3.1.2	Normy pro zápis příjmení	13
3.1.3	Další normy týkající se změny jména	14
3.2	Lingvisté	16
3.2.1	Příručky	16
3.2.2	Soudní znalectví	17
3.2.3	Debaty o současných právních normách.....	17
3.3	Managementový cyklus změny jména	17
4	Jednoduchý jazykový management změny jména.....	18
4.1	Design výzkumu	18
4.1.1	První rozhovory.....	18
4.1.2	Následné rozhovory	19
4.1.3	Participantí	24
4.1.4	Anonymizace rozhovorů	25
4.2	Motivace pro změnu jména	25
4.3	Výběr nového jména.....	29

4.4	Komunikace změny jména v každodenních interakcích	34
4.4.1	Před- a postinterakční management	35
4.5	Komunikační problémy spojené s novým jménem	36
4.5.1	Opětovná změna jména	37
4.5.2	Užívání jmen	38
4.6	Postoje mluvčích k současné právní úpravě změny jména.....	39
5	Shrnutí a závěr	45
6	Literatura.....	47

1 Úvod

Pro potřebu své identifikace musí občané ČR užívat v komunikaci s úřady jména¹. Ta představují jednu z mála oblastí češtiny, která je regulována právními normami. Jedná se především o Zákon o matrikách, jménu a příjmení, který stanovuje podmínky, jež musí jméno zapsané do matriky splňovat a zároveň stanovuje i podmínky pro jeho případnou změnu. Ta může pro mluvčí představovat komplexní problém, který musejí řešit na různých úrovních sociálních interakcí.

Teorie jazykového managementu rozlišuje mezi užíváním jazyka a metajazykovými aktivitami mluvčích ("chováním k jazyku", jazykovým managementem), na něž se především soustředí její zájem (Nekvapil, 2009: str. 1, 2). Tento přístup bere v potaz různé roviny sociálních procesů – jak mikroúroveň každodenních interakcí, tak i makroúroveň jazykově plánujících institucí - i jejich vzájemnou interakci. Vedle jazykové pak zohledňuje i komunikační a sociokulturní dimenzi jazykového managementu. V této práci si kladu za cíl využít teorii jazykového managementu ke kvalitativnímu procesu změny jména. Ve výzkumu se pak zaměřím především na perspektivu zákonodárných institucí a mluvčích, kteří změnu jména absolvovali. Na výsledky případně navážu v dalších studiích.

V teoretické části své práce blíže představím teorii jazykového managementu, v dalších částech se již budu zabývat jazykovým managementem změny jména. Při popisu organizovaného jazykového managementu (tedy řešení problému na úrovni zákonodárných a jazykovědných institucí) budu vycházet z analýzy právních norem a dalších dokumentů (zejména jazykovědných příruček), které se podílejí na regulaci užívání jmen. Pozornost budu věnovat také možné motivaci současných norem a případně i jazykovým ideologiím, které se zde mohou projevat. Následně budu současnou legislativu konfrontovat s jednoduchým jazykovým managementem (tedy s tím, jak mluvčí řeší daný problém v každodenní komunikaci) a sledovat, nakolik právní normy vycházejí z běžných komunikačních situací. Čerpat budu ze čtrnácti rozhovorů, které jsem nahrála s celkem sedmi mluvčími², kteří proces změny jména z různých důvodů absolvovali. Soustředit se budu i na postoje mluvčích k současné legislativě.

---

¹ Jména v této práci míním vlastní jména osob. Termín tedy v tomto pojetí zahrnuje jak jména, tak i příjmení.

² S každým mluvčím jsem nahrála dva rozhovory. První interview bylo doplněno tzv. následným rozhovorem. Metodologii výzkumu podrobněji představím v dalších kapitolách.

2 Teorie jazykového managementu a změna jména

Teorie jazykového managementu (TJM) je založena na rozlišování mezi užíváním jazyka (produkcí a recepcí promluv) a metajazykovými aktivitami, "chováním k jazyku". Právě tyto metajazykové aktivity jsou předmětem jejího zkoumání a bývají označovány jako jazykový management (Nekvapil, 2009: str. 1, 2).

2.1 Jednoduchý a organizovaný jazykový management

Jazykový management se může odehrávat na dvou úrovních, které se vzájemně liší co do komplexnosti. První z nich je tzv. jednoduchý (též promluvový) jazykový management, jenž probíhá online a je vázaný na jednu konkrétní interakci. Příkladem může být například volba mluvčího používat v komunikaci s úředníkem spisovnou češtinu. Druhou pak představuje tzv. organizovaný jazykový management, který je řízený a systematický a neváže se pouze na jednu interakci. Jednoduchý a organizovaný management můžeme chápat jako dva protipóly na škále, jednotlivé akty pak posuzovat podle míry organizovanosti (Neustupný & Nekvapil, 2003: str. 185).

2.2 Proces jazykového managementu

Jednoduchý i organizovaný jazykový management lze obvykle rozdělit do několika fází. Jedná se o 1) odchylku od normy, 2) povšimnutí, 3) hodnocení, 4) naplánování úpravy, 5) realizaci úpravy (Neustupný & Nekvapil, 2003: str. 185, 186). Ne vždy ale musí po odchylce od normy následovat všechny další fáze. O jazykovém problému pak mluvíme pouze tehdy, je-li odchylka od očekávání zaznamenána a hodnocena negativně (Nekvapil, 2012: str. 160).

2.3 Předinterakční a postinterakční jazykový management

Některé akty jazykového managementu můžeme charakterizovat jako před- nebo postinterakční (Nekvapil & Sherman, 2009: str. 185). Předinterakční management je charakterizován jako management, který mluvčí provádí v očekávání potenciálních problémů v budoucí interakci. Příkladem může být např. vyhledání si určitých slov ve slovníku. Postinterakční management pak sice také předchází budoucí interakci, ale mluvčí se při něm připravuje na potenciální problémy na základě zkušeností z interakce, která již proběhla.

2.4 Cyklus jazykového managementu

TJM vznikala v sedmdesátých letech paralelně s teorií jazykového plánování, postupně se od ní však odlišila zejména v tom, že kladla důraz na mikrorovinu sociálních procesů – na konkrétní interakce v každodenní komunikaci, v nichž jazykové problémy primárně vznikají. TJM pak začala operovat s ideálním cyklem jazykového managementu (Nekvapil, 2009: str. 5-8), v němž by jazykově plánující instituce měly identifikovat jazykový problém v konkrétních interakcích a přijmout opatření, která by tento problém řešila. Posledním krokem tohoto cyklu by pak měla být realizace těchto opatření v konkrétních interakcích, a tedy vyřešení daného jazykového problému. Cyklus jazykového managementu by měl tedy v ideálním případě probíhat na mikro- > makro- > mikro- úrovni, někdy ale proběhne pouze částečný cyklus nebo jeho zlomek. To nemusí nutně vypovídat o jeho neúspěšnosti – v některých případech není potřeba další úroveň vůbec zapojit. Může se ale také stát i to, že problém vznikne na makroúrovni jazykově plánující instituce (Dovalil, 2013: str. 15), která přijetím určité právní normy, jež se posléze aplikuje, může dát vzniknout určitému jazykovému problému.

2.5 Tři dimenze jazykového managementu

TJM se nezabývá pouze jazykovými jevy v úzkém slova smyslu, ale rozlišuje tři různé dimenze: jazykovou, sociokulturní (příp. socioekonomickou) a komunikační. Tyto dimenze a s nimi tedy i jazykový, sociokulturní (příp. socioekonomický) a komunikační management jsou podle Neustupného a Nekvapila (2003: str. 186) propojeny a často bývají uspořádány hierarchicky. Například během revitalizace jazyka nejde pouze o doplnění jeho slovní zásoby apod. (tedy o jazykový management), ale i o vytvoření komunikačních sítí, v nichž se daný jazyk bude užívat (komunikační management). Vznik takových sítí pak může být např. otázkou nabídky pracovních pozic pro mluvčí daného jazyka (socioekonomický management).

2.6 Jazykové ideologie

Jazykové ideologie chápe TJM jako normativní orientace mluvčích, jež představují základ norem chování, které se očekává v komunikaci (Nekvapil & Sherman, 2013: str. 86). Ovlivňují tak, čeho si mluvčí v interakcích ne(povšimnou), případně i to, jak který jev hodnotí.

Příkladem jazykové ideologie může být podle Nekvapila (2017) např. purismus³. Zatímco mluvčí, který tuto ideologii zastává, bude hodnotit užívání původem cizojazyčných výrazů negativně a ve vlastním projevu se jim tedy bude vyhýbat, mluvčí, který tuto ideologii nesdílí, si takových výrazů ani nepovšimne.

2.7 Jazykové právo jako jazykový management

Jak jsem nastínila výše, ne vždy musí proběhnout všechny fáze jazykového managementu, proces může v podstatě kdykoli skončit. Po naplánování úpravy nemusí automaticky dojít k její realizaci. V případě právních norem se počítá s jejich systematickou implementací, jazykové právo by tedy mělo představovat závazné strategie řešení jazykových problémů, které se víceméně daří implementovat v praxi. Zároveň také právní normy konkretizují, čeho přesně si v případném sporu mají aktéři všimnout (Dovalil, 2013: str. 16).

Jazykové právo lze chápat dvojím způsobem (Dovalil, 2013: str. 13, 14). Jednak jako právo jedince používat určitý jazyk v určitých doménách, jednak jako soubor platných právních norem, které regulují užívání jazyků v různých komunikačních doménách. Tato vnímání pojmu jazykového práva pracují spíše s užíváním různých jazyků a jejich variet, ale tyto principy se dají pozorovat i na normách upravujících používání jmen a příjmení: současná legislativa totiž v úředním styku vyžaduje užívání jmen a příjmení, která musejí splňovat určité podmínky⁴.

Pro sociolingvistický popis jazykového práva může být užitečná i teorie jazykového plánování, která rozlišuje tři dimenze. Jedná se o 1) statusové plánování, 2) korpusové plánování a 3) akviziční plánování. Statusové plánování se zaměřuje na postavení jazyka ve společenských situacích, jedná se o koncepty jako úřední jazyk, pracovní jazyk apod. Akviziční plánování je zaměřené na výuku jazyků a projevuje se zejména ve školských zákonech. Korpusové plánování pak cílí na regulaci jazykových struktur, nejčastěji na slovní zásobu. Jeho příkladem může být právně zakotvený purismus, snaha o sjednocování terminologie atd. Do této dimenze by tedy v českém právním systému spadal i Zákon o matrikách, jménu a příjmení, který reguluje používání jmen (Dovalil, 2013: str. 19, 20, 26).

---

³ Purismus může být chápán jako snaha o zbavování jazyka domnělých cizích prvků (tedy např. prvků převzatých z jiných jazyků nebo i z dialektů, případně sociolektů téhož jazyka). Nejčastěji se orientuje na slovní zásobu (Jelínek & Krčmová, 2017).

⁴ Jedná se zejména o Hlavu II Zákona o matrikách, jménu a příjmení. Požadavky kladené na podobu jmen rozeberu detailně v další části práce.

3 Organizovaný jazykový management změny jména

V této části práce se budu zabírat managementem, který provádějí jazykově plánující instituce. Jedná se zejména o normy Zákona o matrikách, jménu a příjmení, aktéry organizovaného jazykového managementu jmen jsou ovšem vedle zákonodárných orgánů a matričních úřadu také lingvisté, kteří poskytují odbornou podporu prostřednictvím příruček a znaleckých posudků. Kromě právních norem zde tedy podrobněji rozeberu i jejich roli.

3.1 Matriční zákon

Zápis jmen, která mluvčí používají ve styku s úřady, je v ČR regulován Zákonem o matrikách, jménu a příjmení (dále „matriční zákon“). Kromě toho, že tento zákon⁵ stanovuje několik podmínek, které musí splňovat jména a příjmení, aby mohla být zapsána do matriční knihy, zároveň také obsahuje normy týkající se změny jména.

3.1.1 Normy pro zápis jmen

Podmínky pro zápis jména do matriky určuje odstavec 1 §62 matričního zákona následovně:

"Do matriční knihy lze zapsat jakékoliv existující jméno, a to v správné pravopisné podobě. Nelze zapsat jména zkomolená, zdobnělá a domácká. Fyzické osobě mužského pohlaví nelze zapsat jméno ženské a naopak. [...] Vzniknou-li pochybnosti o existenci jména nebo jeho správné podobě, je občan povinen předložit doklad vydaný znalcem."

Na zapisovaná jména jsou tedy kladeny jednak požadavky existence, správnosti a základní podoby⁶, jednak je vyžadováno, aby se rod jména shodoval s fyzickým pohlavím jeho nositele.

Za předpokladu, že právní normy vycházejí z normativní orientace tvůrců a měly by tedy zamezit negativně hodnocenému chování, lze uvažovat o tom, zdali podmínky znemožňující zápis nesprávné pravopisné podoby jména, neexistujících jmen, zkomolených nebo domáckých jmen neodráží ideologie potřeby jazykové správnosti. Tento koncept vychází z preskriptivního přístupu k jazyku, v němž jsou jazykové prostředky hodnoceny z hlediska jejich přijatelnosti v situacích s vyšší komunikační funkcí (Nebeská, 2017). Této interpretaci nasvědčuje i to, že se při posuzování možnosti zápisu jména vychází z kodifikace.

---

⁵ Čerpám ze znění dostupného z <https://portal.gov.cz/app/zakony/zakonPar.jsp?idBiblio=49658&nr=301~2F2000&rpp=15#local-content>.

⁶ Tyto kategorie nejsou v současném znění matričního zákona nijak definovány, matriční úřady proto při posuzování žádostí o zápis jména využívají lingvistické příručky. Ty podrobněji rozeberu v další podkapitole.

Požadavek týkající se mluvnického rodu jména pak může nasvědčovat určité snaze o jednoznačnou identifikaci fyzického pohlaví občanů skrze jazyk a spadal by tedy více do dimenze komunikačního a sociokulturního managementu⁷.

3.1.2 Normy pro zápis příjmení

Požadavky na příjmení zapsaná do matriky stanovuje § 69 týkající se zejména přechylování:

„(1) Příjmení žen se tvoří v souladu s pravidly české mluvnice.

(2) Při zápisu uzavření manželství nebo vzniku partnerství lze na základě žádosti ženy, jíž se uzavření manželství nebo vznik partnerství týká, uvést v matriční knize příjmení, které bude po uzavření manželství nebo vstupu do partnerství užívat, v mužském tvaru, jde-li o

- a) cizinku,
- b) občanku, která má nebo bude mít trvalý pobyt v cizině,
- c) občanku, jejíž manžel je cizinec nebo jejíž partnerka je cizinka, nebo
- d) občanku, která je jiné než české národnosti.

(2) Na základě žádosti rodičů dítěte ženského pohlaví, jehož příjmení je zapsáno v matriční knize v souladu s pravidly české mluvnice, lze uvést jeho příjmení v mužském tvaru, je-li dítě

- a) cizincem,
- b) občanem, který má trvalý pobyt v cizině,
- c) občanem, jehož jeden z rodičů je cizincem, nebo
- d) občanem, který je jiné než české národnosti.

[...]

(1) Na základě žádosti ženy, jejíž příjmení je zapsáno v matriční knize v souladu s pravidly české mluvnice, lze uvést její příjmení v mužském tvaru, jde-li o

- a) cizinku,
- b) občanku, která má trvalý pobyt v cizině,
- c) občanku, jejíž manžel je cizinec nebo jejíž partnerka je cizinka, nebo
- d) občanku, která je jiné než české národnosti.

---

⁷ Zdá se, že v případech, kdy se rod osob neshoduje s tím, jak byl od narození vnímán ostatními, upřednostňují současné normy v případě posuzování jejich žádostí o změnu jména kritérium fyzického pohlaví oproti tomu, jak se tito mluvčí identifikují.

(2) Na základě žádosti rodičů dítěte ženského pohlaví, jehož příjmení je zapsáno v matriční knize v souladu s pravidly české mluvnice, lze uvést jeho příjmení v mužském tvaru, je-li dítě

- a) cizincem,
- b) občanem, který má trvalý pobyt v cizině,
- c) občanem, jehož jeden z rodičů je cizincem, nebo
- d) občanem, který je jiné než české národnosti.“

Organizovanému jazykovému managementu přechylování příjmení žen se ve své studii věnoval J. Kopecký (2014: str. 274, 282). Kromě podrobného rozboru právních norem tu provedl i analýzu diskuze o jejich případné změně, která proběhla v Senátu ČR v říjnu 2012. Dospěl k závěru (Kopecký 2014: str. 281, 282), že se argumenty odmítající změnu legislativy (tj. argumenty podporující právně posvěcenou praxi přechylování) nezakládaly na jednoduchém jazykovém managementu, nýbrž na domněnkách o preferencích mluvčích. Některé tyto argumenty byly navíc v diskuzi zpochybněny a jiné vypovídaly spíše ve prospěch novely. Motivaci k normám vyžadujícím přechylování tedy můžeme hledat např. v příručce M. Knappové (2008: str. 40), která vidí jejich funkci v jednoznačné identifikaci pohlaví nositele a možnosti skloňování.

Další normy týkající se osob, které žádají o zápis více příjmení, jsou pak stanoveny v § 70. Upravují především možné pořadí příjmení:

„(1) Občan může užívat více příjmení pouze za těchto podmínek:

- a) nabyli-li je podle dříve platných předpisů a je oprávněn je užívat podle tohoto zákona, anebo
- b) prohlásil-li souhlasně při uzavírání manželství, že příjmení druhého snoubence užívajícího více příjmení bude jejich příjmením společným, anebo
- c) prohlásil-li při uzavírání manželství, že spolu se společným příjmením bude užívat a na druhém místě uvádět příjmení předchozí, nebo
- d) jde-li o příjmení dítěte po jeho rodičích, kteří jsou oprávněni užívat více příjmení, nebo
- e) nabyli-li je v souvislosti s osvojením.“

3.1.3 Další normy týkající se změny jména

Normy regulující změny jména a příjmení jsou uvedeny v § 72 matričního zákona. Vedle již zmíněných požadavků na zapisovaná jména a příjmení – tedy existence, pravopisné

správnosti a základní podoby jména a přechylování příjmení žen – jsou zde rovněž uvedeny některé případy, v nichž se změna jména povoluje⁸:

„(2) Změna příjmení se povolí zejména tehdy, jde-li o příjmení hanlivé, nebo směšné, nebo je-li pro to vážný důvod.

[...]

(5) Matriční úřad povolí na základě žádosti fyzické osoby a potvrzení poskytovatele zdravotních služeb změnu jména, popřípadě jmen, a příjmení

a) na neutrální jméno a příjmení, byla-li zahájena léčba pro změnu pohlaví, nebo

b) na jiné jméno, popřípadě jména, a příjmení, byla-li léčba pro změnu pohlaví dokončena²⁴⁾.⁹

Nepožádá-li fyzická osoba po změně pohlaví o změnu jména a příjmení, matriční úřad uvede v knize narození její příjmení v souladu s pravidly české mluvnice ve tvaru odpovídajícím novému pohlaví; jméno do knihy narození nezapiše a učiní o tom oznámení soudu.“

Změna jména a příjmení je zde tedy chápána jako spíše výjimečný krok, pro který by žadatelé měli mít vážný důvod. Pátý odstavec tohoto paragrafu pak podrobněji stanovuje postup změny jména a příjmení v případech transgender mluvčích¹⁰, kteří zahájili nebo dokončili léčbu na změnu pohlaví. Těmto mluvčím povoluje možnost si po zahájení léčby změnit jméno pouze na rodově neutrální; jméno, které by rodem odpovídalo jejich genderu, lze zapsat až po jejím dokončení. Zdá se tedy, že je zde opět prosazován požadavek jednoznačné identifikace fyzického pohlaví osob skrze jejich jména. Ze současného znění může také vyplývat, že zákon nepovažuje daného člověka za muže nebo ženu, neodpovídá-li danému genderu jeho nebo její tělo.

Případy změny jména transgender osob jsou specifické i proto, že jim je během přechodného období umožněno nechat si zapsat i domácké a zdobnější podoby jmen, které jsou jinak nepřípustné, pokud jsou obourodé (Knappová, str. 2017: 91). Po dokončení léčby je pak ale nutná další změna legálního jména.

---

⁸ Z předchozích paragrafů matričního zákona navíc vyplývá, že důvodem pro změnu jména nebo příjmení může být např. i uzavření manželství, registrovaného partnerství, nebo adopce dítěte.

⁹ Zde je odkaz na §29 Nového občanského zákoníku týkající se změny pohlaví, který říká, že: „Změna pohlaví člověka nastává chirurgickým zákrokem při současném znemožnění reprodukční funkce a přeměně pohlavních orgánů. Má se za to, že dnem změny pohlaví je den uvedený v potvrzení vydaném poskytovatelem zdravotních služeb.“

¹⁰ Tedy mluvčích, jejichž rod se neshoduje s tím, jak byl od narození vnímán ostatními. Zde čerpám ze Slovníčku pojmů organizace Trans*parent dostupného z <http://www.transparentprague.cz/slovník/>.

3.2 Lingvisté

3.2.1 Příručky

Zákon o matrikách v normách často hovoří o různých kategoriích jmen – např. o příjmeních utvořených v souladu s pravidly české mluvnice, příjmeních v mužském tvaru, existujících jménech, jménech ve správné pravopisné podobě, jménech zkomolených nebo o jménech mužských a jménech ženských. Tyto kategorie ale nejsou v matričním zákoně definovány, úřady proto využívají jazykovědné příručky *Naše a cizí příjmení* (Knappová, 2008) a *Jak se bude vaše dítě jmenovat* (Knappová, 2017), v nichž jsou tyto kategorie blíže charakterizovány.

Například příručka *Jak se bude vaše dítě jmenovat* (Knappová, 2017: str. 44, 45) uvádí, že existujícím jménem se míní osobní doložené české nebo cizojazyčné jméno, repertoár takových jmen se ale může obměňovat. Příkladem jeho obohacování může být přitváření dosud neužívaných ženských podob jmen k mužským nebo přehodnocování původem domáckých podob jmen, které již ztratily své citové zabarvení. Toto přehodnocení dle příručky (Knappová, 2017, str. 48) probíhá po lingvistickém posouzení, při němž se bere ohled na situaci v jiných zejména slovanských jazycích, popř. po sociologickém výzkumu, blíže tyto metody ale nepopisuje.

Kromě toho příručky také obsahují stanoviska autorky k současným právním normám. Například v publikaci *Jak se bude vaše dítě jmenovat* (Knappová, 2017: str. 56) vyjadřuje přesvědčení, že právní normy regulují zápis jmen v rozumné míře a mají chránit děti před nevhodnými volbami rodičů:

"Ve většině evropských států lze dítěti zvolit jen takové jméno (resp. jména), o jejichž podstatě, jazykové a společenské vhodnosti nejsou pochybnosti, což je vlastně i případ předpisů platných v České republice. Z výše uvedených výkladů vyplývá, že usměřují volbu a zápis jmen opravdu jen ve velmi omezené, obecně přijatelné, rozumné míře. Jak už bylo řečeno, cílem těchto předpisů je, aby nové občanky, kteří se ještě nemohou bránit, chránily před výstřelky rodičovské lásky, které by – ač nechtěně – mohly dětem v budoucnu značně znepríjemnit život."

Požadavky týkající se podoby zapisovaných jmen tedy nevidí jako prostředek prosazování jazykového purismu, nýbrž jako nástroj sloužící k ochraně dětí před nevhodnými jmény. Naproti tomu v případě normy znemožňující zápis jména, jehož rod by byl v rozporu s fyzickým pohlavím nositele, Knappová (2017: str. 53) potvrzuje potřebu identifikovat pohlaví mluvčích:

„Matriční zápis obourodé podoby jména občanovi ČR nevyklučuje. Protože ze jména by mělo být patrné pohlaví jeho nositele, z jazykového hlediska se v zájmu přesnější identifikace doporučuje, aby dítěti bylo zvoleno ještě druhé, a to jednoznačně mužské či ženské jméno.“

Jak uvádí Kopecký (2014: str. 276), Knappová také v jedné ze svých příruček (Knappová, 2008: str. 38) sice přisuzuje lingvistům pouze poradní funkci a má zato, že rozhodnutí je výhradně pravomocí matrik, ale sdělování pravidel má mnohdy zásadní vliv na výsledek a zdá se tedy, že lingvisté zastávají spíše pozici spolurozhodovatelů. (To platí i v případech, kdy úřad rozhodne na základě znaleckého posudku.)

3.2.2 Soudní znalectví

Lingvisté se stávají aktéry jazykového managementu také ve chvílích, kdy vzniknou pochybnosti o možnosti zápisu určitého jména do matriky. Matriční zákon pro tyto případy stanovuje povinnost obrátit se na soudního znalce. Soudními znalci v oblasti jmen a příjmení jsou dle seznamu vedeného Ministerstvem spravedlnosti ČR M. Knappová, Ústav pro jazyk český AV ČR, J. Valdřová a S. Boloroo (specialista na mongolská jména). Podle Ministerstva vnitra ČR, pod které spadají matriční úřady, však měly posudky J. Valdřové charakter pouze odborného vyjádření a Ústav pro jazyk český je doporučil neakceptovat (podrobněji viz *Příloha č. 1*).

3.2.3 Debaty o současných právních normách

Někteří z uvedených lingvistů-znalců se také aktivně podílejí na debatě o současných normách. Zatímco M. Knappová k nim, jak už jsem naznačila, ve svých příručkách vyjadřuje spíše souhlasný postoj a vnímá je jako adekvátní a funkční, J. Valdřová naproti tomu prosazuje jejich přehodnocení. Ve svém příspěvku na Konferenci o trans*právech pořádané organizací Trans*parent (Valdřová, 2016) vyjádřila mimo jiné přesvědčení, že by bylo záhodno liberalizovat současnou legislativu a přehodnotit i formulace a terminologii, které zákon používá. Za hlavní nedostatky současného znění matričního zákona považuje nemožnost zcela svobodné volby jména a právní ukotvení binárního systému, do nějž se jména rozdělují. Jako adekvátní by chápala, aby každé existující jméno a příjmení mělo nárok na registraci, potenciální komunikační problémy, které by tyto změny způsobily, odmítá.

3.3 Managementový cyklus změny jména

Aktéři jazykového managementu nemají stejné možnosti prosadit svou vůli. Matriční úřad má větší moc, proto můžeme o úplném managementovém cyklu mluvit pouze v případě, kdy se jeho zájmy (tedy splnění norem) kryjí se zájmy žadatele o změnu jména. Když se se zájmy

žadatele o změnu jména a matričního úřadu nekryjí, proběhne cyklus jazykového managementu pouze částečně, a to sice mikroúroveň > makroúroveň.

4 Jednoduchý jazykový management změny jména

4.1 Design výzkumu

Jak může probíhat jazykový management jména v konkrétních případech, se pokusím popsat na základě rozhovorů s mluvčími, kteří tento proces absolvovali. Jak jsem již naznačila v úvodu této práce, s každým participantem jsem nahrála celkem dva rozhovory – první polostrukturované interview jsem u každého participanta doplnila o tzv. následný rozhovor, který měl vést k elicitaci dalších informací.

4.1.1 První rozhovory

První interview, které jsem s každým participantem nahrála, mělo charakter polostrukturovaného rozhovoru. Otázky a jejich pořadí nebyly předem pevně dané, postupovala jsem spíše podle určité, ne zcela závazné osnovy, která zahrnovala témata, kterých jsem se chtěla dotknout, zároveň jsem si však nechala velký prostor pro sondážní otázky. Částečně jsem se tedy přiblížila tomu, co Hendl (2005: str. 275–175) nazývá rozhovorem podle návodu, ale doporučený postup jsem nedodržela beze zbytku, nejčastěji proto, že jsem se snažila udržovat uvolněnou, nepříliš formální atmosféru a nechat si určitou volnost, třeba že to mohlo být na úkor efektivního využití času a zvýšilo se riziko, že se obsah rozhovoru místy odchýlí od témat, která se bezprostředně týkají užívání jmen. Také např. zásadu začít rozhovor obecnými otázkami a přesunout se k citlivějším nebylo vždy možné dodržet, protože v mnoha případech (např. transgender participantů) mohlo být citlivé celé téma změny jména.

Před rozhovorem jsem se s každým z participantů většinou sešla a seznámila, o své práci jsem jim ale řekla pouze, že se bude týkat procesu změny jména a že do ní budu potřebovat nahrát dva rozhovory. I toto minimum informací, které respondenti dostali předem, se v nahrávkách ale mohlo projevit například tím, že dva mluvčí používali poměrně hojně slovo *proces*:

Příklad 1: Užití slova *proces*

KBS: no: a teď vlastně je to pět let po svatbě, chlapečkovi je už
(.) bude jedenáct a: no: a tak jako cítím, že bych se chtěla
jmenovat jako svu - jako můj manžel, a: vlastně teď bych chtěla

začít proces změny ee a to ještě nevím co mě úplně bude čekat, ale začít proces změny abych se jmenovala teda jenom Kateřina Barešová.

AS: mhm

KBS: no. ani vlastně nevím jestli: e (.) podle mě teda nebude muset do toho muset zasahovat e současnej manžel ee že to už e asi kdybych se chtěla jmenovat Vocásková tak možná taky to nějak jde. že člověk řekne že jo: jo,

AS: hmm

KBS: takže teďkon vlastně jsem v tom procesu, nebo ee jsem před procesem začít tudletu změnu.

Rozhovor jsem vždy začínala tím, že jsem daného participanta požádala o to, aby mi vyprávěl příběh svého jména. Tato instruktáž mohla vypadat například takto:

Příklad 2: Instruktáž k vyprávění

AS: já vás na začátek poprosím, jestli byste mi nějak odvyprávěla vlastně: příběh svého jména. jak jste se dostala k tomu že si ho změňte: a jak to pak probíhalo, svými slovy a: a já se vás pak případně na něco doptám.

Pokračovala jsem kladením otázek, které se soustředily na to, jaké případné problémy mluvčí řešili před změnou jména, jak se ke změně jména rozhodli, jak proběhla, jak ji komunikovali v různých oblastech života a jaké případné problémy musí řešit s novým jménem. V každém rozhovoru jsem také zjišťovala postoj mluvčích k současné právní úpravě změny jména.

4.1.2 Následné rozhovory

Ve studiích, které se snaží o komplexní popis všech fází jazykového managementu, jsou často využívány tzv. následné rozhovory. V původním pojetí (Neústupný, 1999) jde o introspekční metodu rozhovorů, při nichž jsou účastníci nahrané interakce žádáni, aby ji sami komentovali a zrekonstruovali tak jednotlivé části jazykového managementu, které v ní proběhly.

Ve své práci využiji modifikaci této metody, kterou ve svém výzkumu jazykových biografii použili Sherman a Homoláč (2014). Toto pojetí následných interview spočívá v tom, že je nejdříve analyzován první rozhovor a z něj jsou vybrány úryvky, které obsahují tzv. managementové souhrny (Nekvapil, 2004: str. 25, 26). Jedná se o pasáže, v nichž mluvčí

popisují jazykové problémy, kterým čelili nebo čelí a jejich řešení. Tyto úryvky jsou během dalšího setkání přehrány a úkolem participantů je je komentovat.

Ve svém výzkumu jsem mluvčí zprvu vždy oslovila a zeptala se, jestli si v mezidobí mezi prvním a druhým rozhovorem vybavili další události a požádala je, aby komentovali úryvky, které uslyší. Tato instruktáž mohla vypadat například takto:

Příklad 3: Úvod následného interview

AS: Tak ee jinak já nevim, jestli jsem vám už vysvětlovala jak to bude probíhat tohle:, myslim že asi jo:. ee já vám teď budu pouštět vlastně úryvky toho prvního rozhovoru:, a vždycky vám pustím část, pak to stopnu, a nechám vás na to: nějakým způsobem reagovat. (.) jestli k tomu budete chtít něco doplnit, něco tam třeba upravit, nebo jestli: to ve vás vyvolá třeba ještě nějakou vzpomínku [ještě:]

SB: [mhm]

AS: tak prostě <co budete mít na srdci to můžete říct>

SB: ((smích))

AS: a: no: to je asi <všechno> (.) a ještě se vás na začátek zeptám jestli jste si třeba na něco dalšího ještě vzpomněla?

Pokračovala jsem již přehráváním jednotlivých úseků a sledováním reakcí. V některých případech jsem přistoupila i k položení dalších otázek, snažila jsem se však, aby hlavním podnětem zůstával přehrávaný záznam.

Během nahrávání těchto rozhovorů jsem podobně jako Sherman a Homoláč (2014) měla určité obtíže se zachováním konzistentního postupu. Bylo to dáno zejména tím, že reakce na přehrávané úryvky prvních rozhovorů se často lišily. Data měla mnohdy charakter pouhého potvrzení obsahu úryvku (příklad 4), někdy se ale podařilo získat podrobnější nebo upřesňující informace (příklad 5), příklady podobných komunikačních situací (příklad 6) nebo nové managementové souhrny (příklad 7).

Příklad 4: Potvrzení obsahu úryvku

Přehraná pasáž:

KBS: já teda musím upřímně říct že: používám buď jedno nebo druhý.

AS: mhm

KBS: =jo:, že prostě ještě furt, třeba i tady v práci, když mě klienti lidi znali tak, tak já dodneška prostě řeknu Schnabelová.

AS: mhm

KBS: jo:, prostě že jsem se nena- ani ani jsem se nesna- jak to byly, obě moje jména, tak jsem ani nesnažila se to nějak změnit

AS: mhm

KBS: jo:, v sobě nebo v tý (.) v takovym tom hovoru no. spíš třeba u: já nevím. třeba doma když má přijíjt (.) opravář, tak mu volám a představuju se Barešová,

AS: mhm

KBS: tak je to takový jako (.) trochu schizofrenní (..) takže i z tohoto důvodu, vlastně já cejtím že že: je to takový jako divný

AS: mhm

KBS: jo: takže mi to (.) vlastně nesedí no: je to dlouhý. do nějakých kolonek se to nevejde třeba.

AS: mhm

takže jo:, takže třeba když vyplňuju někde něco třeba, tak napíšu Barešová a pak třeba jenom S a tři tečky.

AS: mhm

KBS: jo:, je to takový.

Reakce:

KBS: mhm (.) ano

Příklad 5: Upřesňující informace

Přehraná pasáž:

RS: Jako: moje máma se jmenuje příjmením Martinovičová (.) což taky: jsme si říkali že: jako když už, tak už něco prostě mnohem neutrálnějšího. jako: že bysme se přesunuli ze stereotypicky arabskýho jména na stereotypicky východoevropský jugoslávský jméno, tak ee ((cinkání nádobí)) tak to asi: ten efekt tam nebude asi takovej.

Reakce:

RS: za tím si asi stojím že ten efekt e ten efekt by tam nebyl, myslím si že to jméno který jsem si vybral, který je teda původem mojí babičky sice ze Sýrie, ale jako zní: více méně neutrálně podle

mě, a: nemě- jako nesetkal jsem se asi za ty tři roky nebo kolik to bylo, s nikým jako, kdo by to dokázal nějak odhadnout jako, nebo

AS: mhm

RS: nebo spíš že jako češi s tím maj problém, že jako: si myslí že to: že se jmenuju Salzmann jako, takže mě zase hází jako <jako Němce> ale:, ee spíš (.) ee jako: v zahraničí, jako jsem se nesetkal třeba s nikým kdo by: kdo by s tím měl nákej problém nebo tak. ani tady v podstatě.

Příklad 6: Příklady podobných komunikačních situací

Přehraná pasáž:

JF: profesorům ve škole jako jsem to řekl (.) až pozdějc, začal jsem ee s Kultem, protože byl jako nejmladší, a: přišel mi tak jako nejvíc přístupnej, (.) takže jsem mu jako řekl e mohl byste mi jako neříkat Eliško? (.) a on se zptal, jak vám mám teda říkat? (.) a já jsem řekl jako Jeremniáš, (..) a: bylo to v pohodě. akorát ee mu: trvalo chvíli než začal používat mužskej rod, protože mu nedošlo jakoby že: e to má používat společně nebo tak,

AS: hm

a pak už si nepamatuju jako kdo byl dál, a pak se to tam něk e rozneslo po tý škole, někteří profesoři se na to: zeptali sami, a: a potom mi na tom gymplu říkali Jeremniáši dřív než doma. (.) takže to bylo jako: jsem tam jezdil hrozně rád a bylo to takový příjemný.

Reakce:

JF: ee no: tak nějak to bylo no:. že že Kult mi- byl vlastně jako: první dospělej se kterým jsem se setkával dennodenně, kterému jsem to řekl,

AS: mhm

JF: a on to sice moc nepobral, ale to bylo proto že i já jsem to: jakoby: byl jsem takovej (..) eee (.) asi chápu že byl zmatenej prostě. a já jsem byl nervozní a: nepovedlo se to úplně podle mejch představ.

AS: mhm

JF: ee (..) ale byl jako moc milej, (..) a: (.) třeba: zase Bittner se na to zase jako moc netvářil, ale řekl mi tak dobře:, ale zase když to četl,

AS: mhm

JF: tak to zase přečetl Jaroslava Fojtová, a: a ale zase: teď jak mám změněný to legální jméno, tak on to někde viděl a pak za mnou pozdějc přišel a zeptal se jako: mám ti teď říkat Juro? tak jsem řekl ne: tohle je kvůli tomuhle a tomuhle zákonu, je to hloupý, ale to:

AS: mhm

JF: a mě to přijde že to: že vždycky musím těm lidem říct o tom zákonu aby si nemysleli že to mám něk prostě z rozmaru, protože tohle ee

AS: mhm

JF: jako já bych tam chtěl mít Jeremniáš

Příklad 7: Nové managementové souhrny

Přehraná pasáž:

JR: se změnou příjmení jsem se dokázal i uvolnit. (.) byl jsem i za to hodně rád

Reakce:

JR: je to tak. (.) tím že v podstatě když jsem dostal ten nový rodný list, a: (.) vlastně to potvrzení že už se můžu podepisovat jiným příjmením, tak mě to: opravdu hodně zklidnilo. (.) byl jsem, v té době jsem byl spíš brán za takovýho <vyvrhela> (.) kdy jsem dělal různé věci: aniž bych o tom ně- někomu vůbec říkal. ale: (.) bylo to, byla to prostě ta zásadní: zlomový moment, kdy tím že jsem si změnil příjmení a moh jsem říct hele, jsem sice jinej, možná sice jsem trochu novej člověk, ale jenom jsem novej tím, že mám nové příjmení. nový papíry novou občanku, ale jinak jsem pořád stejnej člověk. takže se tím nic nemění, (.) mně to připo- trochu mi to připomnělo ten moment, kdy jsem e bylo mi nějakých dvanáct třináct let, a: (.) když jsem se poprvý podepsal vlastně příjmením po otci, (.) a: učitele se jako: trochu jako divili, proč jako ři- jako jsem Hořák, a proč najednou tohle. a já jsem prostě řekl, mám příjmení po

otci, (.) tak tím to vlastně: tím to vlastně skončilo jako (.) nikdo se jako ne-, všichni jako byli z toho ohromně překvapený

AS: mhm

RS: ale nikdo se nepídil. ani si to, ani si to už moc dobře nepamatuju, takže:

Odlišnosti v datech mohly být dány formou přehrávaného úryvku, domnívám se ale, že určitou roli mohla sehrát i délka období mezi nahráním prvního a následného interview. Při stanovování termínů jsem se totiž musela řídit primárně časovými možnostmi jednotlivých participantů, a proto se tato doba často výrazně liší. V případech, kdy byla mezi prvním a druhým rozhovorem delší prodleva, už mluvčí například mohl pozapomenout, jaká témata jsme při prvním rozhovoru probírali a hlavním podnětem tedy byly vyslechnuté záznamy. Naproti tomu mluvčí, u kterého bylo toto mezidobí kratší, se během tohoto času mohl tématem zaobírat a přemýšlet o něm a sám si tak mohl spíše vzpomenout na další události a uvést je při dalším setkání.

4.1.3 Participantů

Vzhledem k tomu, že údaje o změnách jmen a příjmení nejsou veřejně dostupné, bylo získávání respondentů pro tento výzkum poměrně náročné. Většinu participantů jsem získala skrze sociální sítě – nejčastěji jsem se k nim dostala z pozice přítele nebo přítele přítele – tedy z pozic, které se v sociálních sítích vyskytují v tzv. zónách prvního a druhého stupně. Úspěšné navázání spolupráce je v těchto zónách pravděpodobnější než ve vzdálenějších (Milroy, 1987: str. 46, 47). V jednom případě, kdy mi mluvčí dal kontakt na dalšího a ten na dalšího, by se dalo mluvit i o něco specifitější metodě tzv. sněhové koule (Hendl, 2005: str. 154), tedy o metodě, kdy jsou další participantů vybráni na základě doporučení již zkoumaných jedinců.

Při výběru participantů, které zařadím do tohoto výzkumu, jsem se snažila o co možná nejrůznorodější vzorek pokud možno méně obvyklých nebo komplikovanějších případů, na nichž by se spíše daly pozorovat zajímavé postupy řešení problému. Nesoustředila jsem se na typické případy změny jména (například změnu příjmení z důvodu uzavření manželství, kdy si žena vezme manželovo příjmení v přechýlené podobě), tato volba tedy do jisté míry odpovídá tzv. extrémnímu vzorkování (Hendl, 2005: str. 154).

Hlavním kritériem pro zařazení respondenta bylo vedle důvodu změny jména i období, kdy tato změna proběhla. Proto jsem se rozhodla vyřadit například mluvčího, který absolvoval

změnu příjmení před čtyřiceti lety, a to jednak proto, že jeho svědectví neodráželo současnou situaci a jednak proto, že jen stěží rekonstruoval své vzpomínky¹¹.

Do své práce jsem nakonec zařadila rozhovory celkem se sedmi mluvčími, kteří si v minulých pěti letech z různých důvodů změnili jméno nebo příjmení. Jde o tři ženy a čtyři muže. Jedna žena a jeden muž jsou transgender lidé v tzv. přechodném období léčby¹². Všichni mluvčí jsou ve věku od 18 do 45 let a jejich rodným jazykem je čeština.

4.1.4 Anonymizace rozhovorů

Část participantů nesouhlasila s tím, aby byly úryvky jejich rozhovorů citované v této práci dávány do souvislosti s jejich jmény. Některá jména jsem proto musela změnit. Při výběru "náhradních" jmen jsem se snažila, aby co možná nejlépe odpovídala původním, zcela rovnocenný ekvivalent se ale mnohdy hledal těžko a v některých případech jsem tedy byla nucena ke kompromisu. U různých mluvčích jsem proto upřednostnila různá kritéria podle toho, co bylo v daném rozhovoru tematizováno. Někdy jsem tedy kladla větší důraz na to, aby si "náhradní" a původní jména odpovídala co do zvukové stránky, někdy byl důležitější původ jména nebo jeho význam. Při této práci jsem využívala již zmíněnou příručku *Jak se bude vaše dítě jmenovat* (Knappová, 2017), která obsahuje pro mé účely dostatečný repertoár jmen i s jejich potřebným popisem.

4.2 Motivace pro změnu jména

Jak jsem uvedla výše, podle právních norem může být změna jména povolena pouze ze závažných důvodů, z nichž matriční zákon uvádí například uzavření nebo zánik manželství nebo registrovaného partnerství, adopci dítěte, zahájení nebo dokončení léčby na změnu pohlaví nebo obtíže s hanlivým nebo směšným jménem. Na základě některého z těchto vyjmenovaných zdůvodnění bylo změněno jméno čtyřem mluvčím. Šlo o uzavření manželství, uzavření registrovaného partnerství a ve dvou případech o zahájení léčby na změnu pohlaví. Přestože však mluvčí do příslušných formulářů uvedli tyto důvody, z rozhovorů se zdá, že se za nimi může skrývat i další vnitřní motivace. Může jít například o potřebu vyjádření rodinné sounáležitosti skrze společné příjmení (příklad 8 a 9) nebo o odstranění každodenních komunikačních problémů souvisejících s mluvnickým rodem původního jména, který neodpovídal genderu respondenta (příklad 10).

---

¹¹ Tento a jemu podobné případy mohou být ale také zajímavé a stálo by za to se jim eventuálně věnovat v dalších výzkumných projektech.

¹² Zbylí mluvčí svou genderovou identitu netematizovali.

Příklad 8:

KBS: =jo? a že to není vo tom že všichni jsme Barešovi a on zůstane Schnabel, nicméně že i on má svýho tatínka: takže tak. takže to je jedna věc, že cítim že že: jsem to (.) takhle pokryla nějakou dobu, a: ale hlavní důvod je, že se chci jmenovat stejně jako manžel no. že mi to připadá [e]

AS: [mhm]

KBS: přijde takový hezký že když je rodina, tak e tak mi to přijde prostě pěkný jako, že ty lidi maj stejný jméno a: i když pod čarou, ale má to jako váhu.

Příklad 9:

SB: hlavně i pro ty děti, třeba jakože vlastně (.) já mám dva sourozence,

AS: mhm,

SB: a: každej máme jiný jméno

AS: aha, mhm,

SB: takže vlastně takový jako je to: jakože těžší ve škole, jako třeba prostě mamka se jmenuje jako jeden brácha, takže tam to bylo jednodušší, a teď měla ještě další dvě děti který se jmenovaly jinak.

AS: mhm

SB: takže to bylo vždycky jako takový zvláštní (.) jako ano on se jmenuje jinak, ale je to můj bratr.

AS: mhm

SB: Jo že to jsem taky chtěla už říct prostě, jakože když už (...)

AS: mhm

SB: to je jednodušší. když jdete já nevím. k doktorovi. nebo už jenom to, že máte to stejný jméno

AS: mhm

SB: tak je to takový jednoduchý. a ty lidi si vás hned jako spojí. i když třeba <kolikrát blbě no>

Příklad 10:

JRo: tak v podstatě šlo o to, že jsem jako většina trans lidí v Čechách jsem měla problém se svým jménem, se svým řekněme původním jménem

[...]

JRo: já v podstatě (..) jsem si řekla že to jméno prostě změnit potřebuju, ať už z legálních důvodů nebo co se týče ee důvodů ve škole, jako když hlásíš někam na: nějaký předmět, tak jakoby tak vlastně ostatní samozřejmě viděj tvý jméno, učitelé mě vyvolali špatným jménem, já jsem je musela opravovat, takže jakoby prostě jsem došla k závěru že ta změna jména i jako z legální stránky čistě jako ve společnosti je nutná i po té legální stránce

Mluvčí navíc může mít pro změnu jména více důvodů, například potřebu společného rodinného příjmení a zároveň komunikační problémy způsobené formou původního jména:

Příklad 11:

SB: pak e jsme se s partnerkou rozhodly vzít, (.) pak jsme teda přemýšlely vzhledem k tomu že jsme chtěly jakoby dítě do budoucna, tak že je to e potom jednodušší když se všichni jmenujeme stejně.

[...]

SB: ee já jsem vždycky věděla že si jako e to jméno budu měnit, že jako e jako to: (.) jednak se mi to příjmení nelíbilo hrozně, ((smích))

AS: mhm ((smích))

SB: bylo hrozně takový jako e zbytečně dlouhý e a furt se to muselo hláskovat všude, jo tak takže to:. no a teď je to takový jednodušší

Žádosti podané z jiných důvodů, které podléhají schválení matričního úřadu, se týkaly zbývajících tří respondentů. Ve dvou případech (přičemž jeden z nich byl schválen až na základě odvolání) šlo o potřebu mluvčích zbavit se příjmení po osobě, s níž měli špatné vztahy (příklady 14 a 15), v jednom o potřebu mluvčího zbavit se kvůli současným náladám ve společnosti jména evokujícího etnický původ (příklad 16).

Příklad 14:

JRe: a: mě v té době jako: ee jsem si říkal, hergot hochu (.) co když je potřeba s- jako:, říkal jsem si otci nechci odpouštět za to co mi udělal, že mi neumožnil kontakt se sestrou, ten vlastně ten případ došel až k soudu, a: (...) otec (..) dostal podmínku (.) na šest let. v případě že by porušil úřední rozhodnutí tak je odsouzen na šed- na šest let. (..) a: mě to jako hodně trápilo. říkal jsem si jako: žiju s otcem, který je vyvrhel, a dostal jsem se do: do takovéhle situace. (..) takže jsem e někdy e v září v říjnu dvatisíce třináct začal přemýšlet o tom- prostě o změně příjmení.

Příklad 15:

MJ: a přemejšlel jsem vlastně o tom už asi od patnácti,

AS: mhm

MJ: kvůli tomu že vlastně můj otec o nás vůbec neměl zájem,

AS: mhm

MJ: jakoby se o nás nechtěl starat, nikdy jako nezavolal, nic nechtěl jako (.) se třeba ani vidět třeba nebo tak, jako jsem si pak už i v duchu říkal proč jako mám nosit příjmení někoho kdo o mě ten zájem nemá, takže jsem si to vlastně rozmyslel, nebo rozmyslel. takový jako lusknutí, měl jsem k tomu takovou nákou už, jo? šel jsem do toho že prostě si vezmu maminky rodný příjmení.

Příklad 16:

RS: ale: prostě dostal jsem jakoby ne úplně (.) český jméno, jako jmenoval jsem se Rámí Abdullah,

AS: hmm

RS: ee a (.) prostě jako ne: neřekl bych (.) že bych s tím měl vyloženě problémy, ale samozřejmě je to takový hodně etnický jméno, a je to takový ee jméno který asi je ee jako nejvíc stereotypický co si co si člověk může představit, když si prostě člověk představí Araba jo.

AS: hmm

RS: a jako: (..) prostě jako žil jsem s tím jako úplně bez problémů jako. samozřejmě jsem jako musel sem e tím e prostě jako poslouchat

občas narážky a takový: jako nic vyloženě že by, ee že by mi někdo jako jako nadával nebo něco, (.) ale prostě vobčas tam ty blbý jako narážky byly, (.) a (.) spíš to bylo jako ne: ne že by to bylo kvůli špatným zkušenostem z minulosti, ale: jako: e spíš obavy z budoucnosti. jakože ee

AS: mhm

RS: ee prostě to co se: děje ve svět jako: už v tý době,

Zdá se, že jména mohou být pro mluvčí často úzce spojena s rodinnou identitou - mluvčí například chtějí sdílet společné příjmení nebo se prostřednictvím jeho změny naopak snaží od člena rodiny distancovat. Tento management by tedy spadl spíše do sociokulturní dimenze.

Motivací mohou být také každodenní komunikační problémy jako např. nutnost častého hláskování jména nebo obavy z reakcí při představování se¹³ apod. Tyto komunikační problémy mluvčí řešili opakovaně, hodnotili je negativně a rozhodli se je řešit úřední změnou legálního jména.

4.3 Výběr nového jména

Výběr nového jména představuje v procesu jazykového managementu návrh úpravy, který mluvčí volí s ohledem na to, jaký problém chce řešit. Respondenti si tedy vybírali nové jméno podle různých kritérií, ve většině případů navíc šlo o jejich kombinaci a mohly tak být zapojeny různé dimenze jazykového managementu. Často využívanou volbou bylo u respondentů přijetí jména člena nebo členů rodiny (příklad 17), někteří zohledňovali při výběru zvukovou stránku jména (příklad 18 a 19), jeho význam (příklad 20), původ (příklad 21) nebo jeho nižší frekventovanost (příklad 22 a 23). Jeden z mluvčích volil nové jméno mimo jiné tak, aby se jeho domácká podoba shodovala s původním (příklad 24).

Příklad 17:

RS: jsme se rozhodli vlastně: moje:, je to takový trošku zvláštní, moje babička ze Sýrie e jako ee matka mého táty,

AS: mhm

RS: ee má právěže e se jmenuje Salman [ee]

AS: [mhm]

RS: a: příjmením a: ona si taky nem- neměnila vlastně příjmení při: svatbě s mým dědečkem,

---

¹³ Tento případ by spadl také do sociokulturní dimenze jazykového managementu.

AS: mhm

RS: a: přišlo nám že jako že to zní celkem jako v pohodě a neutrálně

AS: [mhm]

RS: [a] zase jsme si nechtěli jako nic vymejšlet. to nám přišlo už jako: blbý zase si cucat z prstů ňáký úplně:

AS: mhm

RS: ňáký úplně: prostě český příjmení.

AS: mhm

RS: zase jako Novák jako to už by bylo takový:

AS: hmm

RS: nebo já nevim, to jako si vymýšlím, ale prostě zase nám přišlo blbý zase si úplně něco vymyslet, takže: jsme si říkali jako že to zní jako: jako celkem dobrej kompromis pro: všechny,

AS: mhm

RS: že prostě si nic nevymyslíme, ale jako vezmeme jméno který už jako má jako historii takhle v naší rodině: a: (.) jako líbilo se nám to:

Příklad 18:

Přehraná pasáž:

JF: mně přijde že to zní tak jako e mužně ee ale to- je mi e je mi takový divný, přisuzovat zvukům nějaký gender ale: ale prostě přijde mi to prostě e je to takový mužný jméno.

Reakce:

JF: no: takový divný se takhle poslouchat ale (.) no: přijde mi to mužný. vlastně (.) takový (..) a potom trochu směšný. (.) vlastně e přijde mi to směšný. (.) poslouchat se jak to říkam. (..) ale: líbí se mi že je to, e takovej tvrdej zvuk.

AS: mhm

JF: a: jak se mi líbilo třeba to jméno Oldřich, ee že mi taky zní tak jako drsně (...) ale mám pocit že se to ke mně zas tak moc nehodí.

Příklad 19:

JRe: popravdě, ee (.) jak vlastně k tomu e proč jsem si vybral to příjmení, e (.) jenom to jak jsem zmínil že: se mi prostě líbilo, je krátké,

Příklad 20:

JF: protože se mi ty jména prostě líběj, (.) líbí se mi jako e i jejich význam, i e

AS: =jakej maj význam

JF: Jeremniáš znamená povýšen bohem, i když já nejsem vlastě věřící.

AS: mhm

JF: nebo e ne- nejsem ateista, ale nejsem ani e věřící. ale: e jako přijde mi to e takový zajímavý a vznešený

Příklad 21:

JRo: já jsem relativně věděla že v případě že teda budu si brát nějaký neutrální jméno že si budu chtít vzít jméno anglický. ee s tím že ee v podstatě angličtina je v tuhle chvíli můj primární jazyk, já ee česky v podstatě jako mluvím jen v komunikaci s lidma ee s některejma lidma v Čechách, a: plánuju se v podstatě i z Čech odstěhovat. takže takže do jistý míry ta volba toho anglickýho jména ee pro mě nebyl takový problém. já se ee já se necítím ni- ee v podstatě nijak spjatá s českou identitou,

AS: mhm

JRo: takže ee anglický jméno prostě ee nebyl problém ee problém,

[...]

JRo: co se týče jména ee tak jsem zvolila Jamie, ee primárně protože ee mám poměrně vztah e ke Skotsku,

AS: mhm

JRo: a: je to teda původem skotské jméno,

[...]

JRo: na první jméno, na křestní jméno, jsem přišla relativně rychle. tam ani jako jsem se nad tím ee dlouho nerozmýšlela. ee to ee to: příjmení bylo trochu problém, s tím že: tam e myslím e přišlo hodně

variant které mi zněly dobře, ee oproti tomu křestnímu jménu, (.) v nějaké té kombinaci, takže jsem se snažila aby vlastně i to příjmení mělo ee ee nějaké skotské pozadí,

AS: mhm

JRo: =když už jsem si vybírala to první jméno podle ee toho že mě- ee že má nějaký skotský původ,

Příklad 22:

JRe: rozhodlo to e že jsem vlastně jednou po internetu e procházel četnost příjmení v republice. (..) tak jsem e tam zadával vlastně e ty různá příjmení co navrhovali, (.) a mně prostě naje- najednou praštilo přes hlavu Reus. (..) říkám (.) a to je dobrý, (.) a když najednou vidím že e v České republice je jenom deset lidí s příjmením Reus, (.) říkám e to je paráda, to je paráda to je napro- to je ee to se přesně ke mně hodí, krátké stručné v pořádku (.) a není tady známé,

Příklad 23:

JF: a taky je to takový neobvyklý, jméno e vlastně já jsem jako rád když mám pocit, že jsem nějak jako jedinečnej. je to možná takový trochu sebestředný, ale mně to prostě dělá jako dobře.

Příklad 24:

RS: =prostě že už jsem si to upravil na: v podstatě řekl bych tomu taková: evropštější varianta že: Rámí - Ramon už jako není zas takovej rozdíl. a: takže už prostě že: to vezmem jako úplně takhle takhle: (..)

[...]

RS: novejm lidem co jsem potkal od tý doby nově, už se představuju novým jménem a třeba jako ee když se poznáme blíž, tak už ee tak jim to klidně řeknu jako: že jsem se dřív jmenoval jinak¹⁴ a třeba i oni mi pak začnou říkat jakoby Rámí. jakoby tou rádoby zdrobnělinou.

V případě transgender mluvčích pak hrála roli např. i genderová příznakovost (příklad 25). Tito respondenti si měnili své původní jméno, protože jeho rod neodpovídal jejich genderu. Protože ale ani jeden z participantů nedokončil léčbu na změnu pohlaví, měli možnost zvolit

---

¹⁴ Rámí Abdullah

si pouze neutrální jméno, které ovšem připouští i oslovení nepreferovaným rodem. Při jeho výběru se proto snažili, aby nové jméno ostatní mluvčí identifikovali spíše jako mužské nebo spíše jako ženské.

Příklad 25:

JRo: takže jsem v podstatě relativně skončila u (..) Taylor a Rose, s tím že jsem se nakonec rozhodla pro Rose. (..) jako z trochu, (..) když nad tím zpětně přemýšlím jako (..) z lehce nesmyslného důvodu toho že: že jsem si řekla že to (..) první jméno je (..) jakoby víc neutrální, tak jsem si řekla, že to Rose je víc femininní

AS: mhm

JRo: takže aby to trochu vyvážilo tu neutralitu toho jména, (..) samozřejmě je zase spousta počet mužů kteří se mají příjmení Rose, je stejný počet mužů stejný počet mužů stejný počet příjmení jako jmen, (..) ale (..) asi určitá jako (..) řekněme stereotypní <femininita toho jména> ((smích)) mi tak do jisté míry vyhovovala, co se týče ne mé osobní identifikace, já samozřejmě jako mě relativně jmen- je relativně jedno jestli je moje jméno nějak nutně stereotypně ženské, pokud samo- samozřejmě tam není ten problém s tím že je: je stereotypně mužské. (..) ale spíš jakoby co se týče z pohledu jiných lidí. (..) když mě oslovují třeba jim lehce přijde že: (..) to příjmení Rose lehce naznačuje k té femininitě.

Na výběru nového jména se u několika mluvčích podílely i další osoby (do jazykového managementu se tak zapojili i další aktéři). Jejich role mohla spočívat v potvrzení správnosti navrhovaného řešení (příklad 26) nebo v návrhu řešení problému (příklad 27).

Příklad 26:

JRo: s tím jsem se rozhodla, ještě jsem to nechala projít přes několik přátel, jestli si myslí že to jméno docela sedí,

Příklad 27:

JRe: různí ee vlastně moji spolužáci e mi navhovali, jak bych- možná příjmení, já (..) jsem říkal e dobře, promyslím si to,

Jak už jsem uvedla výše, aktéři jazykového managementu změny jména si nejsou mocensky rovni a nemají tedy stejnou možnost prosadit své zájmy. Mluvčí tedy museli volit nové jméno také s ohledem na to, aby splnilo požadavky kladené na jména zapisovaná do

matriky, v opačném případě by se jejich návrh neshodoval se zájmy matričního úřadu a ten by žádost zamítl. Několik respondentů si z tohoto důvodu změnilo jméno na jiné, než jaké by preferovalo (příklady 28, 29).

Příklad 28:

KBS: já jsem se ptala jestli by se nemohla jmenovat e (..) Schnabel Barešová.

AS: mhm

KBS: a to by bylo z důvodu, e že vlastně jsem si e říkala že e Češi si e vyberou tu Barešovou.

AS: mhm

KBS: jo, takže tím jako e ty lidi tak stáhnu k tomu

AS: aha

KBS: =k tý Barešový

AS: mhm

KBS: no a to nešlo no.

Příklad 29:

JF: a jako líbilo by se mi ee kdybych si tam mohl dát ee Jeremniáš Fojt, ee ale to nemůžu.

4.4 Komunikace změny jména v každodenních interakcích

Vysvětlování změny jména většina mluvčích vnímá jako neproblematické. Případy, kdy se setkali s nepochopením, uvádí spíše zřídka. Negativní hodnocení změny jména okolím se pak ne vždy týká přímo změny jména, ale spíše jejího důvodu a tyto případy tak spadají spíše do sociokulturní dimenze jazykového managementu (příklad 30).

Příklad 30:

SB: ee je fakt že teda jako ee ne všichni si to nechaj takhle jako vysvětlit. e ne všichni to jako zkoušavaj v pohodě. spousta e spousta lidí kterejm ee to vadí, ee ať už e že e v podstatě jako mám doma v podstatě přítelkyni e mám partnerku, a ne jako e ne jako partnera, jo, ee takže ty to:. ale většina lidí si na to jako zvykne, a to jméno tak jako ee stejně byse- ee stejně jako říkam bejt to i chlap tak si stejně to jméno změním.

AS: mhm

SB: jako ste- e stejně by to bylo jako jedno.

Oba transgender mluvčí si ještě před úřední změnou osvojili jiná jména, která jednoznačně odpovídala jejich genderu, ale která tedy bohužel nebylo možné zapsat. Oba tito respondenti v rozhovorech uvedli, že byli nuceni vysvětlovat, proč si změnilo jméno na jiné než na to, které si osvojili namísto rodného (příklad 31).

Příklad 31:

JF: tak to zase přečetl Jaroslava Fojtová, a: a ale zase: teď jak mám změněný to legální jméno, tak on to někde viděl a pak za mnou pozdějc přišel a zeptal se jako: mám ti teď říkat Juro? tak jsem řekl ne: tohle je kvůli tomuhle a tomuhle zákonu, je to hloupý, ale to:

AS: mhm

JF: a mě to přijde že to: že vždycky musím těm lidem říct o tom zákonu aby si nemysleli že to mám něk prostě z rozmaru, protože tohle ee

AS: mhm

JF: jako já bych tam chtěl mít Jeremniáš

4.4.1 Před- a postinterakční management

V rozhovorech se objevily i příklady před- a postinterakčního managementu komunikace změny jména. V následujících dvou úryvcích mluvčí popisují interakce, v nichž změnu jména nevysvětlovaly. První mluvčí se tak ale rozhodla na základě očekávání stejného oslovení (příklad 32), zatímco druhá mluvčí až po předchozích zkušenostech, kdy se setkala s negativním hodnocením (příklad 33).

Příklad 32:

KBS: no a klienti prostě taky no. takže tam jsem necejtila ten důvod e jak vlastně mi to se e změnilo na Barešová Schnabelová, tak jsem necejtila [ten]

AS: [mhm]

KBS: důvod jim extra vysvětlovat

AS: mhm

KBS: že: (.) prostě se to změnilo. jako že se to změnilo ale stejně mi klidně říkejte Schnabelová. tak jsem jim neříkala nic.

Příklad 33:

SB: a: často mi ee často mi to ee (.) třeba dneska už když se mě někdo ptá jako ee jů, a teď jako ee tak ty čekáš to miminko a seš jako vdaná tak (..) jako až na to že je nej- e je nejjednodušší že jo to prostě odkejvat že teda dobrý a jako nevysvětlovat

AS: mhm

SB: protože e stejně jako e člověk je vidí jako jednou za dva roky nebo tak ee

AS: mhm

SB: takže to není jako že bych je musela vídat denně,

AS: mhm

SB: to vysvětlování je prostě zbytečný. (.) protože ee teď některý ty lidi prostě se zaseknou ee neb- ee bylo pát lidí který jako vopravdu přestali komunikovat

4.5 Komunikační problémy spojené s novým jménem

Jak už jsem uvedla výše, změna jména mohla u mluvčích představovat plán řešení určitého jazykového problému a respondenti si tak nové jméno mohli vybírat tak, aby s ním tento problém již nemuseli řešit. Někteří mluvčí však v rozhovorech uvedli, že po změně zaznamenali s novým jménem v každodenních interakcích nové komunikační problémy. Jedná se zejména o komolení jmen, která mohou být jinými mluvčími chápána jako neobvyklá nebo cizí (příklad 34). Problematická může být v některých situacích ale i například délka jména (příklad 35). V obou zmíněných příkladech se pak problémy, které mluvčí musejí v komunikaci řešit, přesunuly ze sociokulturní dimenze do dimenze jazykové, případně komunikační.

Příklad 34:

JRe: nejhorší problémy byly e po přechodu na vejšce. (..) tam ee (.) jako byl js- jako hodně jsem se vztekal když ee určitý profesori, moje příjmení prznili. když to takhle řeknu s- s- s dovolením. (..) dokonce e i mám i jako takovou nemilou vzpomínku e při hodině jazyka českého e při slohu e při běžné kontrole docházce (.) tehdejší

profesorka ee bohužel si nevzpomenou na jméno e ale tak nevadí ee mě před zhruba pětadvaceti ee členovou skupinou mě zesměšnila tím že: (..) se spro- e prostě nedokázala vyslovit moje jméno e a prostě se e prostě řekla (..) zeptala se lidí aby zvedli ruku ee jak si myslí že se to správně jmenuje, (.) jak se správně vyslovuje německy Reus, (..) cítil jsem se e cítil jsem se hodně podrážděně. (.) a: (.) ani se- ale tak, e postupem času ani po odchodu z výšky jsem ňák nepřemejšlel e o tom e jestli jsem udělal chybu nebo ne. (.) řekl jsem si že: (.) sedmdesát pět procent lidí co znám (.) nedokáže moje příjmení vyslovit naprosto v pořádku, a ten zbytek e pravděpodobně naopak v pořádku, ale ((smích)) ne každý má němčinu rád, a: tak to prostě je.

Příklad 35:

KBS: je to dlouhý, do nákejch kolonek se to nevejde třeba, jo, takže třeba když někde vyplňuju, tak napíšu jem Barešová, S, Ch a tři tečky,

4.5.1 Opětná změna jména

Jedna mluvčí v souvislosti s komunikačními problémy spojenými s novým jménem uvedla, že si jméno plánuje změnit znovu. Její motivací nebyly pouze tyto problémy, ale i pocit, že jméno, které dosud užívala, již splnilo svůj účel a z jejího pohledu tedy nemá smysl, aby si ho nadále ponechávala, když je nepraktické.

Příklad 35:

AS: ee vy jste říkala, že e tím důvodem bylo: jmenovat se jako ee aspoň částečně jako syn, ee co vás vedlo k tomu že teď jako e přehodnotíte to rozhodnutí, jestli: už to není tak potřeba, tím že je starší nebo, [jaké]

KBS: [mhm]

AS: pro to máte důvody,

KBS: jo: jo jo: e tak jeden z důvodů je:, že: je e už je starší, (.) že vlastně už i on si zvyknul jo, že takhle jsme rodina, že pro něj to není, e i tře- i třeba tenkrát nastoupil do první třídy, a bylo mu sedm,

AS: mhm

KBS: =a: ne e ne: šest a kousek. a nastoupil do první třídy, a my jsme se v září brali, takže: i byl takovej jako menší, a teď mám pocit že po těch pěti letech už i jako on cítí že v té rodině má své místo,

AS: mhm

KBS: =jo? a že to není vo tom že všichni jsme Barešovi a on zůstane Schnabel, nicméně že i on má svého tatínka: takže tak. takže to je jedna věc, že cítím že že: jsem to (.) takhle pokryla nákou dobu, a: ale hlavní důvod je, že se chci jmenovat stejně jako manžel no. že mi to připadá [e]

AS: [mhm]

KBS: přijde takový hezký že když je rodina, tak e tak mi to přijde prostě pěkný jako, že ty lidi maj stejný jméno a: i když pod čarou, ale má to jako váhu.

[...]

KBS: je to dlouhý, do nákejch kolonek se to nevejde třeba, jo, takže třeba když někde vyplňuju, tak napíšu jem Barešová, S, Ch a tři tečky,

4.5.2 Užívání jmen

Někteří mluvčí také uvedli, že komunikační problémy spojené s novým jménem řeší tak, že v různých situacích používají různá jména. Například respondentka, která má legálně dvě příjmení, často při různých příležitostech používá jedno nebo druhé. To, jaké zvolí, pak záleží na tom, jestli hovoří s lidmi, kteří byli zvyklí na její původní jméno nebo jestli potřebuje dát najevo spojení s rodinou:

Příklad 37:

KBS: já teda musím upřímně říct že: používám buď jedno nebo druhý.

AS: mhm

KBS: =jo:, že prostě ještě furt, třeba i tady v práci, když mě klienti lidi znali tak, tak já dodneška prostě řeknu Schnabelová.

AS: mhm

KBS: jo:, prostě že jsem se nena- ani ani jsem se nesna- jak to byly, obě moje jména, tak jsem ani nesnažila se to nějak změnit

AS: mhm

KBS: jo:, v sobě nebo v tý (.) v takovym tom hovoru no. spíš třeba u: já nevim. třeba doma když má přijíjt (.) opravář, tak mu volám a představuju se Barešová,

V rozdílných situacích používá rozdílná jména i např. jeden z transgender mluvčích, který si osvojil ještě před úřední změnou jiné jméno, jehož zápis by mu však matriční úřad podle současné legislativy zamítl. Pro potřeby úředních interakcí si tedy sice změnil jméno na genderově neutrální, ale v běžné komunikaci ho nepoužívá, protože mu nevyhovuje:

Příklad 38:

JF: i když mě to neutrální jméno štve,

AS: hm,

JF: tak mi vlastně pomáhá jakože: se nestydím ho někde říct (.) prostě. (..) a: nemám strach že si pak ee že pak e si lidi budou myslet že: že jsem jako žena.

AS: mhm

JF: takže to mi jako: hodně pomáhá třeba když ee jdu na úřady, nebo ukazuju právě svoje doklady,

AS: mhm

JF: tak e se za ně prostě nestydím.

AS: mhm

JF: a: jinak jako ve všech neoficiálních příležitostech ee (.) používám Jeremniáš Fojtů nebo Jeremniáš Bedřich, (.) takže (.) v týchle oblasti je mi to neutrální jméno úplně ukradený.

4.6 Postoje mluvčích k současné právní úpravě změny jména

Pouze dva mluvčí na základě svých zkušeností vyjádřili se současnými normami týkajícími se změny jména spokojenost (příklad 39), zbylí participanté mají různé výhrady. Ty se týkají například výsledné podoby změněného rodného listu, na němž je uvedeno původní příjmení (příklad 40), potřeby rozsáhlého odůvodnění žádosti (příklad 41, 42) nebo celkové zdolouhavosti a složitosti procesu (příklad 43).

Příklad 39:

KBS: teď to cejtím tak že jsem spokojená jak to bylo,

AS: mhm

KBS: že e já se to pokusim teď e zrušit,

AS: mhm

KBS: a: a bude to.

Příklad 40:

RS: právě že: e co mi dali novej rodnej list potom,

AS: mhm

RS: tak ee oni e jako příjmení, mi změnili způsobem, že: že jako v kolonce příjmení mám původní příjmení a potom dole v poznámkách mám poznámku e prostě dne toho a toho bylo příjmení změněno na to a to.

AS: mhm

RS: ale to křestní jméno, tak to už tam mám normálně nový jako:

AS: to ti dali na začátku?

RS: přímo na začátku. takže to nevím, jak oni- jak oni mají ty procesy nastavený. přijde mi to takový trošku zvláštní protože v podstatě oni mi museli dávat úplně novej rodnej list, a stejně mi tam ten- tu změnu příjmení dali jen do poznámky,

[...]

RS: ale právě zase jsem byl překvapenej fakt protože já jsem čekal prostě že dostanu novej rodnej list a nebude tam žádná stopa po tom původním příjmení. (..)

AS: mhm

RS: a teda trošku jsem ee z toho byl takovej zklamanej že jako jsem si říkal jakoby ee co když to budou třeba po mně ee budou někdy někdo chtít vidět na nějaký vízum nebo něco,

AS: mhm

a jako tohleto bude vypadat samozřejmě mnohem podezřelejš jako než kdybych tam měl to původní příjmení.

AS: mhm

RS: to mi přišlo teda e ale jako nevim. jako e co jsem se podíval i potom na ty podmínky tak asi e nemyslím si, že by to po mě někdo někdy e někdo chtěl, ale teda e ale samozřejmě teda možný to je, a přijde mi to takový trošku e trošku zvláštní, protože já jsem čekal, že to bude úplně beze stopy a nebylo to beze stopy teda.

Příklad 41:

RS: že:, co si- co si pamatuju jako hodně:, že e tam bylo e v tom- v tom dotazníku, bylo ee jako jedna otázka, jako důvod, důvod prostě: tý změny jména,

AS: hmm

RS: a my jsme tam napsali třeba jednu větu, e jako něco ve smyslu, ee změna jména za účelem lepší integrace do české společnosti. (.) něco prostě, nějaká taková blbost. a přišli jsme na ten úřad s tím vyplněným tím, a paní nám řekla ee no víte, to je jakoby spíš slohový cvičení jako. že: jako:

AS: hmm

RS: no: chtěli to odůvodnit prostě e mnohem jako obšírněji, takhle ee že fakt, jako nevim jestli to vůbec někdo četl jo, nebo: ale prostě chtěli to tam- chtěli to tam popsat ee popsat rozhodně e rozhodně ee podrobněji než jsme to tam napsali za prvý my. takže jsem si- takže jsem potom tam na úřadě před tou paní psal sloh no.

Příklad 42:

MJ: ee nejvíc mě právě dostalo když jsem šel na matriku, měl jsem vyplněný všechny papíry, měl jsem e vyplněný jako (.) připravený všechno prostě pro ně, jen jsem čekal jako, že se tam dohodneme, a půjdu domů, což teda nešlo, když viděla moje původní zdůvodnění, který mělo asi já nevim (..) dva odstavce,

AS: hm

MJ: takže jako řekla že, že to neobsahuje to co by to mělo obsahovat asi, (..) takže jsem se musel rozepisovat o tom jak jakoby nemám rád svého otce, jak vlastně: on neplatí alimenty,

AS: mhm

MJ: jo? jak se vo mě nestará, to sem se jako ňák jako rozepsal a skončil jsem asi: (..) byly to dvě stránky. tak jsem [měl]

AS: [mhm]

MJ: ten formulář asi asi takhle velkej že jo, pod tím jsem měl ty dva odstavce, a ještě celou tu stránku na druhý straně [popsanou]

Příklad 43:

SB: bohužel to nefunguje jako normálně že to e automaticky e jako při svatbě. takže ee jsme se vzaly, a tak vlastně pak když jsme se vrátily ze svatební cesty tak e na úřad, tam jsem si teda myslela že podám žádost a do měsíce bude všechno hotový, no: tam jsem přišla, tam mi teda bylo řečeno že óká a že musím napsat proč, že pak teda zvaží jestli vůbec mi vyhoví,

AS: mhm

SB: říkám tak dobře, tak jsme to napsaly teda, odnesly jsme to tam, (..) tři týdny? plus minus nějak, přišlo mi vyjádření že e teda jako vyhovujou, tak jsem tam šla zpátky s tím že jsem teda jako s- novou občanku a všechno, tam mi bylo řečeno že e protože e žádám z důvodu z jakýho žádám, tak e potřebuju oddací list, (..) takže teda znovu jsme tam šly i s oddacím listem, a tam mi řekli že ho musí poslat na Prahu jedna, protože jsem si to změnila vlastně tady na úřadě e protože mám tady trvalý bydliště, takže ho museli poslat na Prahu jedna, kde mi teda e do poznámky dole teda napíšíou že jsem si změnila jméno, (..) na to měli třicet dní, takže jsme měsíc jako čekaly než mi pošlou opravenej oddací list, s tím že jsem si změnila jméno, (..) a: pak jsem si teprv jako mohla nechat udělat novou občanku se změněným jménem a se všema těmadle papírama. a vyřízení tý občanky trvalo si dva tři týdny? trvalo jako než jsem to. vim že jsem s tím e začla e někdy ee na začátku listopadu, a než se to všechno e tak po Novym roce změnilo vlastně ee protože do toho všechny ty svátky a tak. teď do toho ještě jsem si teda myslela že když už je to v rámci toho že e si měním jako při svatbě tak e že to ee že (..) to je jako normálně braný,

AS: mhm

SB: takže ještě jsme jako platili nějaký správní poplatek.

AS: mhm

SB: takže jako e už bych do toho <znova nešla> (..) <už si znova jméno měnit nebudu>

Transgender participanti pak v rozhovorech upozorňovali jednak na lidskoprávní problematiku, kdy se cítí být normami tlačeni do podstoupení nebezpečných operací (příklad 44), jednak na určitou nelogičnost požadavku operativního zákroku jako podmínky pro změnu jména na takové, jaké by jednoznačně odpovídalo jejich genderu (příklad 45).

Příklad 44:

JF: a vlastně ee nechci na tu sterilizaci nejenom proto že ee to je ňáká e náročná operace e která je jako nebezpečná,

AS: mhm

JF: ale vlastně i proto že mi jako vadí ta e (..) to že jsem do ní tak trochu natlačenej, abych vlastně jako mohl mít to co vlastně chci,

AS: mhm

JF: takže jako e nechci jít jen i z těch lékařskejch důvodů ale vlastně i z těch jako symbolickéjch nebo něco takovýho.

Příklad 45:

AS: Jak třeba vnímáš jako ty možnosti který máš e jako ohledně toho jména.

JF: mrzí mě že si ho nemůžu dát do občanky, bez ňákejch těch jako: operací,

AS: mhm

JF: protože mi to přijde jako vlastně: e ten nejjednodušší krok v tý tranzici, že jako je třeba těžký přijmout tu vlastní identitu, a pak si to jméno třeba i vybrat, nebo něco takovýho, ale (..) tohle je krok kterej se vlastně dá vrátit. Je to jenom kus papíru, nějaká kartička, a přijde mi nelogický, že to vlastně jakoby je až ten poslední krok tý tranzice, když by: to vlastně ee

AS: mhm

JF: mohl bejt ten první. Ono se jako argumentuje tím, že tady budou (..) jako že já já e že ty lidi prostě nevypadaj tak, měli by takový jméno, ale jako: no a co prostě.

AS: mhm

JF: mně to nepříjde, ňák jakože:, nikoho to neohrožuje, prostě to těm lidem jenom (.) pomůže a: (..) a tak no.

Kritizován byl také omezený repertoár neutrálních jmen, z něhož si mluvčí mohou nové jméno vybrat (příklad 46).

Příklad 46:

JRo: ee a druhá věc je samozřejmě e že v Čechách je ta volba těch neutrálních jmen e není moc široká, a většinou js- e ta jména nejsou moc široce užívaná, takže e je to dost stigmatizující když si vyberete nějaké ee neutrální jméno v češtině.

Někteří mluvčí také vysvětlili, jak by si představovali adekvátní právní regulaci jmen a jejich změny. Například jeden z transgender mluvčích by usiloval o výraznou liberalizaci zápisu jmen do matriky a ponechal by pouze některá omezení, která by měla chránit děti před nevhodnými volbami rodičů (příklad 47). Tento požadavek je tedy zčásti ve shodě se současným organizovaným jazykovým managementem změny jména.

Příklad 47:

JRo: já si především myslím s tím že, (.) ee ve většině zemí funguje že ee jsou aspoň nějaké limity,

AS: mhm

JRo: když někomu dáváte nějaké jméno, ee nemusí to být ee jako to jméno může být totálně vymyšlené ale jako ee jde o to aby mělo nějakou rezonanci, aby ee nebylo úplně nesmyslné, aby tam prostě ee zastávalo nějaké řekněme lexikální ee standarty které většina jmen má. (.) s tím že ee že jakoby e dá se třeba vyslovit.

AS: mhm

JRo: ale já si myslím ee zvlášt co se týče v dospělosti když si někdo mění jméno, že ee tam by ee by ta omezení by v podstatě neměla být žádná,

AS: mhm

JRo: ideálně s tím že e jako (..) svévolný člověk by měl mít právo ee si změnit jméno podle sebe. samozřejmě je to jiné když rodiče dávají jméno dítěti, že to dítě si to jméno nevybírá.

AS: mhm, takže tam bys to nechala něja-

JRo: mhm, tam nějaká omezení alespoň by být měla, ee s tím že (.) by měla být relativně volná.

5 Shrnutí a závěr

Ve své bakalářské práci jsem popsala jazykový management změny jména jak na úrovni makrodimenze jazykově plánujících institucí, tak i na úrovni mikrodimenze každodenních interakcí.

Popis organizovaného jazykového managementu vycházel především z analýzy právních norem obsažených v současném znění matričního zákona a jazykovědných příruček M. Knappové, které při posuzování žádostí o změnu jména používají matriční úředníci. Při analýze těchto dokumentů jsem se zaměřila i na možnou motivaci norem a spíše okrajově i na možné ideologie, které se v nich mohou odrážet. Zdá se, že nejčastěji se zde projevovала potřeba jednoznačné identifikace fyzického pohlaví občanů skrze jejich jména. V části zabývající se organizovaným managementem jsem se dotkla i postavení lingvistů, kteří mnohdy v procesu změny jména zastávají roli spolurozhodovatelů a mohou se podílet i na debatě o současné legislativě. Celkově ale práce popisovala management změny jména spíše z pohledu zákonodárných institucí a mluvčích, kteří tento proces absolvovali. Perspektivu lingvistů by tedy bylo vhodné více integrovat prostřednictvím dalšího výzkumu, který by mohl čerpat například z rozhovorů se soudními znalci.

Výzkum jednoduchého jazykového managementu změny jména byl založen na datech ze čtrnácti rozhovorů se sedmi respondenty, kteří tento proces absolvovali v minulých pěti letech. Kromě motivace pro změnu jména, její komunikace s okolím a každodenních komunikačních problémů spojených s užíváním jména, jsem se zde soustředila i na postoje mluvčích k současné legislativě a na případný nesoulad mezi jednoduchým a organizovaným jazykovým managementem.

Ukázalo se, že motivace mluvčích pro změnu jména mohou být velmi různorodé a v některých případech se mohou i poněkud odlišovat od zdůvodnění, která mluvčí uvádějí na základě znění matričního zákona. Motivací mohou být problémy z různých dimenzí jazykového managementu. Změna jména představuje návrh úpravy, jehož implementace ovšem může způsobit nové problémy spadající často do jiné dimenze, které mohou mluvčí řešit například další změnou jména nebo užíváním různých jmen v různých komunikačních situacích. Tyto problémy byly nejčastěji způsobeny nezvyklostí zvoleného jména a pravděpodobně by je tedy nebylo možné beze zbytku odstranit prostřednictvím změny současné legislativy.

Jednotliví aktéři jazykového managementu nemají stejné možnosti prosadit své zájmy. V případě, že se záměr mluvčího nehoduje se záměrem matričního úřadu (tím je především dodržení norem), proběhne pouze částečný cyklus jazykového managementu mikroúroveň > makroúroveň. Podobná situace může nastat např. v případě, že se právní normy neopírají o jednoduchý jazykový management. Pak proběhne částečný cyklus makroúroveň > mikroúroveň. Z tohoto důvodu se jeví jako žádoucí zaměřit se v práci i na postoje mluvčích k současné legislativě.

Jako velmi specifické se ukázaly případy transgender mluvčích, kteří si ještě před oficiální změnou osvojili jména, která jednoznačně odpovídají jejich genderu, ale která v ČR nelze zapsat do matriky. Tito mluvčí se cítili být právními normami při výběru nového legálního jména limitováni. Jeden z nich například svou situaci řeší tak, že v oficiálních a neoficiálních kontextech užívá různá jména. Kromě omezení při výběru respondenti vyjádřili také nespokojenost s požadavkem sterilizace pro změnu jména na takové, jež by jednoznačně odpovídalo jejich genderu. Tato podmínka se jim zdá jednak nelogická, jednak i lidskoprávně problematická.

Zmíněné problémy mohou být příkladem částečného cyklu jazykového managementu – mluvčí předloží návrh úpravy matričnímu úřadu, jméno ale nesplňuje zákonem stanovené požadavky, a proto je žádost zamítnuta (mikroúroveň -> makroúroveň) nebo si mluvčí vybere jiné jméno na základě platných právních norem a v každodenních situacích musí řešit problémy s ním spojené (makroúroveň -> mikroúroveň). Tyto problémy by tedy bylo možné řešit změnou současné legislativy. Na místě by byla diskuze o zrušení požadavku shody rodu jména s pohlavím jeho nositele, případně udělení výjimky transgender osobám. Vzhledem k tomu, že jsou tyto normy motivovány především snahou o jednoznačnou identifikaci fyzického pohlaví osob skrze jména, a tedy spadají spíše do dimenze komunikačního a sociokulturního managementu, by bylo vhodné k této debatě přizvat také odborníky z dalších oblastí.

6 Literatura

- Dovalil, V. (2013). Jazykové právo: Konceptuální perspektivy a metodologie jeho zkoumání [Language law: conceptual perspectives and the methodology of its research]. In: Gladkova, H. & Vačkova, K. (eds.), *Jazykové právo a slovanské jazyky [Language law and the Slavonic languages]*. (13–30). Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy.
- Jelínek, M. & Krčmová, M. (2017). Purismus. In: Karlík, P. & (eds.), *Nový encyklopedický slovník češtiny online*. Dostupný z odkazu: <https://www.czechency.org/>.
- Knappová, M. (2017). *Jak se bude vaše dítě jmenovat?* 6. vydání. Praha: Academia.
- Knappová, M. (2008). *Naše a cizí příjmení v češtině*. 2. vydání. Liberec: AZ KORT.
- Kopecký, J. (2014). Přechylování příjmení v češtině jako případ jazykového managementu. In: *Slovo a slovesnost*, 75(4), 271–293.
- Milroy, L. (1987). *Language and Social Networks*. 2nd ed. New York: B. Blackwell.
- Nebeská, I. (2017). Jazyková správnost. In: Karlík, P. & (eds.), *Nový encyklopedický slovník češtiny online*. Dostupný z <https://www.czechency.org/>.
- Nekvapil, J. & Sherman, T. (2013). Language ideologies and linguistic practices: The case of multinational companies in Central Europe. In: Barát, E., Studer, P. & Nekvapil, J. (eds.), *Ideological Conceptualizations of Language: Discourses of Linguistic Diversity*. (85–117). Frankfurt am Main: Peter Lang.
- Nekvapil, J. & Sherman, T. (2009). Pre-interaction management in multinational companies in Central Europe. In: *Current Issues in Language Planning*, 10, 181–198.
- Nekvapil, J. (2017). Jazyková ideologie. In: Karlík, P. & (eds.), *Nový encyklopedický slovník češtiny online*. Dostupný z <https://www.czechency.org/>.
- Nekvapil, J. (2012). Some thoughts on “noting” Language Management Theory and beyond. In: *Journal of Asian Pacific Communication* 22(2), 160–173.
- Nekvapil, J. (2009). The integrative potential of Language Management Theory. In: Nekvapil, J. & Sherman, T. (eds.), *Language Management in Contact situations: Perspectives from Three Continents*. (1–11) Frankfurt am Main: Peter Lang.

Nekvapil, J. (2004). Language biographies and management summaries. In: *Language Management in Contact Situations, III, Report on the Research Projects*, 104. (9–33). Chiba: Chiba University, Graduate School of Humanities and Social Sciences.

Neustupný, J. V. & Nekvapil, J. (2003). Language management in the Czech Republic. In: *Current Issues in Language Planning*, 4, 181–366.

Neustupný, J. V. (1999). Následné (follow-up) interview. In: *Slovo a slovesnost*, 60(1), 13–18.

Nový občanský zákoník č. 89/2012 Sb. Dostupný z odkazu:

<https://portal.gov.cz/app/zakony/zakonPar.jsp?idBiblio=74907&name=ob~C4~8Dansk~C3~BD~20z~C3~A1kon~C3~ADk&rpp=15#local-content>.

Valdrová, J. (2016). Uznání jména jako součást uznání genderu. *Konference o trans*právech, Praha, 15.5.2016*. Videozáznam dostupný z odkazu: <http://www.transparentprague.cz/panel-1>

Sherman, T. & Homoláč, J. (2014). Management Summaries and the Follow-up Interview in Language Biography Research. In: *Slovo a slovesnost*, 75(4), 294–324.

Zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení. Dostupný z odkazu:

<https://portal.gov.cz/app/zakony/zakonPar.jsp?idBiblio=49658&nr=301~2F2000&rpp=15#local-content>

Příloha č. 1

MINISTERSTVO VNITRA
ČESKÉ REPUBLIKY

MVCRX02WV3OX
prvotní identifikátor

odbor všeobecné správy
náměstí Hrdinů 1634/3
Praha 4
140 21

Č. j. MV- 38331-9/VS-2016

Praha 18.května 2016
Počet listů: 3
Přílohy: 1/1

Rozeslat dle rozdělovníku

INFORMACE č. 12/2016

Znalecké posudky s rozsahem znaleckého oprávnění jazykověda - ověřování podob jmen a příjmení z hlediska zákonných ustanovení usměrňujících jejich zápis do osobních dokladů

Podle ustanovení § 62 odst. 1 zákona č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o matrikách“), do matriční knihy lze zapsat jakékoliv existující jméno, a to v správné pravopisné podobě. Nelze zapsat jména zkomolená, zdrobnělá a domácká. Fyzické osobě mužského pohlaví nelze zapsat jméno ženské a naopak. Matriční úřad dále nezapíše jméno, pokud je mu známo, že toto jméno užívá žijící sourozenec, mají-li sourozenci společné rodiče. Vzniknou-li pochybnosti o existenci jména nebo jeho správné podobě, je občan povinen předložit doklad vydaný znalcem. Zákon o matrikách zde odkazuje na zákon č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících, ve znění pozdějších předpisů.

Seznam ústavů, od nichž lze žádat posudky, vede Ministerstvo spravedlnosti. Do seznamu ústavů kvalifikovaných pro znaleckou činnost podle zákona o znalcích a tlumočnících je zapsán Ústav pro jazyk český AV ČR, v. v. i., Letenská 4, 118 51 Praha 1, (dále jen „Ústav“), s rozsahem znaleckého oprávnění jazykověda - ověřování podob jmen a příjmení z hlediska zákonných ustanovení usměrňujících jejich zápis do osobních dokladů.

Pokud jde o fyzické osoby, v seznamu vedeném Ministerstvem spravedlnosti jsou zařazeni pro obor ŠKOLSTVÍ A KULTURA, odvětví JAZYKOVĚDA

- PhDr. Miloslava Knappová, CSc., se specializací ověřování podob jmen a příjmení z hlediska zákonných ustanovení usměrňujících jejich zápis do osobních dokladů a
- Bc. Mgr. Sainbayar Boloroo se specializací ověřování podob jmen a příjmení – mongolská jména.

V seznamu, vedeném Ministerstvem spravedlnosti, je nově uvedena i Mgr. Jana Valdřová, PhD., a to pro obor ŠKOLSTVÍ A KULTURA, odvětví ŠKOLSTVÍ A KULTURA, se specializací křestní jména a příjmení, tj. nikoliv pro odvětví JAZYKOVĚDA a specializaci ověřování podob jmen a příjmení z hlediska zákonných ustanovení usměrňujících jejich zápis do osobních dokladů.

Dle sdělení odboru justičního dohledu Ministerstva spravedlnosti, na který jsme se v této věci obrátili, posudek vyhovený Mgr. Janou Valdřovou, PhD., který v příloze připojujeme, *není* znaleckým posudkem ve smyslu zákona č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících, ve znění pozdějších předpisů, když nespňuje náležitosti znaleckého posudku dle ustanovení § 13 prováděcí vyhlášky č. 37/1967 Sb. Lze dospět k závěru, že odborný posudek Mgr. Jany Valdřové, PhD., má charakter odborného vyjádření, avšak v takovém případě není na místě opatřovat posudek otiskem pečeti soudního znalce.

Odborné vyjádření není znaleckým posudkem, může jej vystavovat i osoba, která není znalcem.

Dokladem vystaveným znalcem uváděným v § 62 odst. 1 zákona o matrikách se rozumí znalecký posudek, nikoli jakýkoli doklad vydaný znalcem. Opačný výklad, tedy že postačí i pouhé odborné vyjádření znalce, by vedl k (chybnému) závěru, že takové vyjádření znalce je pro posouzení správné podoby jména postačující, nicméně odborné vyjádření vydané někým jiným, než znalcem, dostačující není. Není však žádný právní důvod, proč by měly být činěny rozdíly mezi odborným vyjádřením osoby, která není znalcem a mezi odborným vyjádřením znalce. Pokud za takového stavu zákon o matrikách vyžaduje doklad vydaný znalcem, je nutno učinit závěr, že má na mysli znalecký posudek, tj. že vyžaduje, aby při vystavování tohoto dokladu znalec vystupoval přímo v pozici znalce, resp. vykonával znaleckou činnost, nikoli v pozici „pouhého“ odborníka. Na rozdíl od odborných vyjádření jsou na znalecké posudky platnými právními předpisy (zejm. zákonem č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících, ve znění pozdějších předpisů, a vyhláška č. 37/1967,

k provedení zákona o znalcích a tlumočnících, ve znění pozdějších předpisů) kladeny specifické, poměrně přísné, nároky, a to jak po stránce formální, tak po stránce obsahové. Chybné vyhotovení znaleckého posudku pak může mít pro dotčeného znalce důsledky v podobě postihu předvídaného zákonem o znalcích a tlumočnících. Nic takového neplatí pro odborné vyjádření. V této souvislosti je vhodné dodat, že v případě, že znalec nevydává znalecký posudek, ale vykonává jinou odbornou činnost, není tato jeho aktivita regulována zákonem o znalcích, a nejde tedy o znaleckou činnost.

Pro úplnost upozorňujeme, že Ústav, na který jsme se v této věci také obrátili, sdělil, že obor ŠKOLSTVÍ A KULTURA, odvětví ŠKOLSTVÍ A KULTURA, specializace křestní jména a příjmení, *není totožný* s oborem ŠKOLSTVÍ A KULTURA, odvětví JAZYKOVĚDA, specializace ověřování podob jmen a příjmení z hlediska zákonných ustanovení usměrňujících jejich zápis do osobních dokladů.

Vzhledem k tomu a vzhledem ke skutečnosti, že vydávání znaleckých posudků k zápisům jmen a příjmení do osobních dokladů je fakticky podmíněno trvalou odbornou činností, která se odráží v dlouhodobé úspěšné publikační činnosti v oboru onomastiky založené na rozsáhlých odborných znalostech a zkušenostech z tohoto oboru, a v neposlední řadě je vydávání takových posudků podmíněno i dostupností a využíváním odborné onomastické literatury, Ústav doporučil, aby posudky vyhotovené Mgr. Janou Valdovou, PhD., nebyly matričními úřady akceptovány.

Žádáme, aby s obsahem shora uvedeného byly seznámeny všechny matriční úřady v působnosti krajských úřadů, obecních úřadů obcí s rozšířenou působností a magistrátů měst Brna, Ostravy, Plzně a Magistrátu hl. m. Prahy.

JUDr. Václav Henych
ředitel odboru

Vyřizuje: JUDr. Jana Hálová
tel. č.: 974 817 427

Rozdělovník:

- všem krajským úřadům
- všem odborům vnitřních věcí magistrátů měst Brna, Ostravy a Plzně
- odboru živnostenskému a občanskosprávnímu Magistrátu hl. m. Prahy

Příloha č. 2: Seznam transkripčních značek

AS	označení mluvčího
[nevim]	simultánně
[mhm]	pronesené pasáže
mys-	nedokončení slova
<u>zase</u>	zdůraznění slabiky
=	okamžité navázání na repliku partnera
a:	protažení hlásky
e ee eee	hezitační zvuky
hm mhm	responzní zvuky
(.)	krátká pauza
(..)	delší pauza
(...)	dlouhá pauza
,	mírné stoupnutí hlasu
?	výrazné stoupnutí hlasu
.	poklesnutí hlasu
<já jsem>	pasáž pronesená se smíchem
((smích))	komentář přepisovatele
[...]	vypuštění části transkriptu